

Снежана Радић

ФОНД: ОНО ВАЉЕВО (1944–1947)

ОДЕЉЕЊЕ ЗА РАДНЕ ОДНОСЕ
1946. и 1947. година

I Историјат

У оквиру припрема за прелазак на планску производњу било је неизбежно да народни одбори прате кретање радне снаге, прикупљају податке о стручној оспособљености радника и усмеравају младе у одговарајуће стручне школе. Ради ових послова Извршни одбор Округног народног одбора Ваљево на седници од 18. јуна 1946. године формирао је Одељење рада.¹ За повереника одељења изабран је Андрија Мазинанин који је уједно и постао члан Извршног одбора. Послове у оквиру одељења организовао је и њима руководио начелник одељења.

Исте године од послова из своје надлежности одељење је урадило следеће: издаване су дозволе за обављање занатских радњи; формирана је комисија за полагање помоћничких испита пред којом је 106 ученика полагало; вршена је контрола склапања уговора о учењу између послодаваца и ученика и евидентирање броја ученика у привреди по струкама и полу у Ваљевском округу. Током године отворен је још један дом за ученике у привреди у Ваљеву и један у Лајковцу. Одељење је остваривало тесну сарадњу са осталим одељењима Округног одбора посебно са привредним и социјалним, као и са синдикатом. И поред тога, у свом раду имао је доста проблема на терену. Наиме, при срезовима Ваљевског округа радио је по један референт, који није могао да обавља све послове: „регистровање уговора о учењу, полагању помоћничких испита, примењивању Закона о социјалном осигурању, врши преглед предузећа и радњи у погледу хигијенско – техничке заштите радника при

1 МИАВ, Фонд Округни народни одбор Ваљево 1944 – 1947, Председништво ОНО Ваљево 1946, К5 III Б, а, Записник ИО ОНО од 18. VI 1946

раду.”² Министарство рада је послало упутство³ у којем је формулисана надлежност и организациона структура Одељења рада.

Према упутству одељење треба да има три одсека:

1. Одсек хигијенско-техничке заштите (инспекција рада). Рад овог одсека у потпуности је регулисан Законом о инспекцији рада и упутствима Министарства рада.

2. Одсек за уздизање кадрова, евиденцију и планску расподелу радне снаге.

а) Реферат за примену Закона о ученицима у привреди (ЗОУП) спроводио је и изрицао казне по прекршајима прописа из овог закона; водио евиденцију о ученицима у привреди; оснивао и водио комисије за полагање помоћничких испита; евидентирао све стручне школе и течајеве; старао се о оснивању и издржавању ученичких домова (интерната) и надзирао њихов рад.

б) Референт за евиденцију и планску расподелу радне снаге помагао је органима посредовања рада; сарађивао са планским и другим привредним одељењима; решавао питања исељеника повратника, њиховог прихватања, запослења и смештаја; старао се о запослењу ратних војних инвалида и демобилисаних бораца; укључивању жена у привреду; организовао и спроводио издавање радничких књижица на својој територији.

3. Општи одсек радних односа имао је задатак да се стара о примени прописа о плаћању рада кроз наднице и зараде; контролише реалност норми у предузећима; контролише рад органа социјалног осигурања; води надзор над организацијом транспортног рада; стара о снабдевању радника и решава њихова стамбена питања; посредује у разним споровима и води администрацију одељења.

Истим актом⁴, Министарство рада предложило је да Одељење рада Ваљевског округа оснује одсеке рада за Ваљево и Ваљевски срез и Обреновац, а за Тамнавски срез формира реферат рада у оквиру Привредног одсека. Предложено је да се у Колубарском и Подгорском срезу задужи по један службеник привредног одсека са рефератом рада. У марту 1947. године формиран су одсеци рада при ОНО Ваљево (и за срез Ваљевски чији је шеф Бранко Ружичић) и СНО Обреновац.

Одељење за радне односе пред расформирање Окружног народног одбора у Ваљеву априла 1947. године имало је службе за: 1. посредовање рада, 2. социјално осигурање радника и 3. испитну комисију за полагање помоћничких испита.

2 Исто, Одељење за радне односе ОНО, К1 II V дел бр. 1096 Извештај о раду Одељења рада од 10. 1 1947. године

3 Исто, исто, К1 II V дел. бр. 6524 од 15. II 1947

4 Исто, као напомена 2

Последњи назив одељења (препис штамбиља):

грб НР СРБИЈЕ
НАРОДНА РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ОКРУЖНИ НАРОДНИ ОДБОР
ОДЕЉЕЊЕ ЗА РАДНЕ ОДНОСЕ

Бр _____
_____ 194 _____ год
ВАЉЕВО

На основу сачуване архивске грађе Одељења за радне односе може се сагледати обим и делокруг његовог рада.

Почетком 1947. године одељење је интензивно радило на расподели радних књижица, па је морало да достави Министарству рада податке о броју запослених радника у Ваљевском округу.⁵

ГНО ВАЉЕВО И СНО ВАЉЕВО	4764
СНО ВАЉЕВСКА КАМЕНИЦА	111
СНО МИОНИЦА	722
СНО УБ	712
СНО ОБРЕНОВАЦ	2643

У овај број запослених нису ушли државни службеници, односно они који су се налазили на раду „у државним надлештвима” изузев за Ваљево и Ваљевски срез. Посматрано по занимањима, на пример, у Подгорском срезу од 111 радника 13 су ковачи, 4 кројача, 48 их ради у обућарским задругама, 26 магационера у задругама и 20 школских послужитеља. У Тамнавском срезу од 712 радника највише је запослено у Државној ложионици Лајковац (198) и руднику Радљево (162), а у Колубарском округу највише радника имао је каменолом у Славковици (300), а од осталих струка 160 радника су били ковачи и поткивачи.

Зараде радника у државном сектору кретале су се у оквиру Уредбе о платама и надницама, док су зараде код приватних послодаваца прелазиле те оквире. То се „нарочито односи на грађевинске раднике, који често пута зарађују по троструко – четвороструко већу зараду од осталих радника по државним предузећима.”⁶ Исто је важило и за шофере и за транспортне раднике.

Ваљевском округу недостајали су инжењери (машински и грађевински), електротехничари, радници метлци, дрводељци, пинтери и грађевински радници.

Служба за посредовање рада све више се учвршћивала. Све ређи су били случајеви запошљавања радника изван ове службе. Запошљавање ратних војних инвалида ишло је прилично слабо.

Рад службе, односно установа за социјално осигурање одвијао се без застоја, нарочито од 1. јануара 1947. године када је ступио на снагу

5 Исто, исто, дел. бр. 8641 од 24. III 1947

6 Исто, исто као напомена 2

Закон о социјалном осигурању радника. Експозитуре Државног завода за социјално осигурање постојале су у Ваљеву и Обреновцу, а реферати у Мионици, Лајковцу и Убу. Сви осигураници имали су право на лекарску негу, обезбеђивана су новчана давања у случају болести, исплате породилјских боловања и дечијих додатака. Ове исплате су вршене уредно. Евиденција о броју запослених била је потпунија, а редовно је вршена контрола послодаваца да се види да ли су пријавили раднике и какви су услови у којима раде.

При одељењу је постојала комисија за полагање помоћничких испита. Због незаинтересованости ученика за стручна занимања, комисија је често наглашавала да је стручно и теоријско знање ученика „и даље испод просечног”.

Стручне школе радиле су у Ваљеву (имала је једну учионицу Средње техничке школе, а наставу су хонорарно изводили наставници гимназија, Трговачке академије и СТШ); Обреновцу (била је у згради основне школе чији су наставници држали предавања); школа у Лајковцу (такође је радила у једној учионици основне школе и поред наставника основне школе предавања су изводили и „чиновници” Железничке ложионице у Лајковцу); и УБ (исто је била у згради основне школе, са хонорарним наставницима основне школе и гимназије). Школске 1945/46. године постојала је стручна школа у Мионици, али је већ наредне укинута због малог броја ученика. Подгорски срез није имао стручну школу.

Под непосредном управом Одељења за радне односе били су домови ученика у привреди, односно интернати. У Ваљеву су била два интерната, у Обреновцу и Убу по један, а Лајковац је имао „прихватилиште за ученике Железничке ложионице.

Дом ученика у привреди у Ваљеву основан је децембра 1945. године⁷ од стране Окружног одбора. Био је највећег капацитета и примао је преко 50 питомаца од 15 до 18 година старости. Зграда дома није одговарала намени (није било довољно просторија). Од 1947. носи име народног хероја Стевана Филиповића.

II Начин сређивања и стање архивске грађе

Одељење за радне односе саставни је део фонда Оно Ваљево 1944 – 1947. Ово одељење једно је од последње основаних одељења, тако да има архивску грађу из 1946. и 1947. године. Детаљном архивистичком сређивању приступило се 1996. Приликом сређивања коришћен је принцип слободне провенијенције, комбинован са тематским начином сређивања. Изличивања није било. Архивска грађа закопавана је у једну архивску кутију. Према слободној процени архивског радника сачувано је само око 40% архивске грађе.

7 Исто, Б. б. месечни извештаји о раду Дома ученика у привреди „Стеван Филиповић” Ваљево